

Les traduccions de Yukio Mishima en el context internacional

Visat núm. 8
(octubre 2009)

per Mercè Altimir Losada

Un dels escriptors japonesos moderns que han estat més traduïts és Yukio Mishima. El dia de la seva mort prematura, ocorreguda als quaranta-cinc anys, deixava una obra extensa que abasta un conjunt de quaranta novel·les, divuit obres de teatre, vint volums de contes i un bon nombre d'assajos literaris. Amb vint-i-quatre anys, arran de la publicació l'any 1949 de la novel·la autobiogràfica *Confessions d'una màscara* es va convertir en un autor consagrat per al públic lector i als crítics literaris, i en un creador que gaudia del reconeixement d'escriptors de renom com ara Yasunari Kawabata, que ben aviat li va donar suport i el va animar a dedicar-se a la literatura.

Director i actor de cinema, mestre d'esgrima, viatger i cosmopolita, va ser proposat tres vegades per al Premi Nobel, però, finalment, el va rebre Kawabata el 1968. Un autor d'èxit al seu país d'origen, que escriu en una llengua amb una tradició literària que es remunta al segle VIII, un escriptor modern que té els ulls posats en uns lectors més enllà de les fronteres nacionals i lingüístiques del domini cultural al qual pertany, com era el cas de Mishima, és sens dubte un ham per a les editorials estrangeres. A això, cal afegir-hi el fet que en les primeres dècades de la segona meitat del segle XX un Japó poc explorat havia esdevingut un trencaclosques per la seva història moderna, la seva antiga i llunyana cultura i el miracle econòmic dels anys seixanta i setanta. L'escriptor aviat va ser traduït a l'anglès per Donald Keene i John Nathan, dos reconeguts estudiosos de la literatura japonesa. L'èxit nacional i, poc després, internacional de Mishima, va coincidir amb el final de l'ocupació americana l'any 1951, quan es firmà oficialment la pau. En la postguerra, l'obscura teranyina d'adoctrinament imperialista del passat immediat que havia conduït el país a la catàstrofe havia estat substituïda per una censura «democràtica» dirigida ara pels ocupants victoriosos, que es manifestà amb la prohibició de la novel·la de John Steinbeck *El raïm de la ira*, de 1939, no fos cas que el lector japonès sabés, gràcies a la incòmoda literatura «llunyana» que ara pretenia conquerir de nou l'arxipèlag asiàtic, que a l'esponerosa Amèrica també hi havia bosses creixents de marginats i de misèria; per descomptat, es censurava qualsevol publicació o pel·lícula que fes referència a les bombes d'Hiroshima i Nagasaki. L'antropòloga Ruth Benedict, autora del conegut llibre *El crisantem i l'espasa* —un títol molt mishimià—, publicat el 1946, va ser l'encarregada de definir els patrons culturals de la «mentalitat japonesa». Roland Barthes, amb *L'imperi dels signes*, l'any 1970, en donaria una nova lectura, ara estructuralista. L'erotisme de la mort que es desprèn de l'obra de Mishima és o no un producte de la «mentalitat» japonesa? Hi ha cultures intrínsecament abocades a la «perversió»? A l'entorn d'aquest context d'interrogació, la pel·lícula *L'imperi dels sentits* de Nagisa Oshima (la paraula «imperi» no figura en el títol original), estrenada l'any 1976, afegia més llenya al foc.

Segons es pot esbrinar per la base de dades de la Japan Foundation, Kawabata és l'escriptor japonès internacionalment més traduït: 1.055 traduccions; Ryunosuke Akutagawa és el segon, amb 899; Mishima ve a continuació, amb 777 traduccions; Jun'ichiro Tanizaki amb 522; Kenzaburo Oé, amb 395. A hores d'ara, les traduccions de Haruki Murakami, 589, ja sobrepassen les de Tanizaki, però encara no les de Kawabata, Akutagawa o Mishima.

La voluntat i una estratègia política encaminades a la projecció exterior d'una cultura tenen una clara incidència en la presència de traduccions. A tall d'exemple, una de les primeres traduccions de narrativa japonesa al català fou, l'any 1904, un llibre publicat per la «Biblioteca Popular de l'Avenç», *Contes populars del Japó*, traducció de Josep Massó i Torrents, que se serví de les traduccions anglesa i francesa fetes per les editorials japoneses Hasegawa i Kobunsha. Una mostra de com la cultura d'origen és impulsora i estímul de traduccions. El cinema acostuma a col·laborar amb la literatura. Les primeres novel·les traduïdes al català d'escriptors aleshores actuals van ser *Narayama* de Shichirô Fukuzawa a Proa, en versió d'Alfred Badia, feta el 1984 a partir de la francesa de Bernard Frank (Gallimard, 1959). L'ocasió de la traducció va ser l'èxit de la pel·lícula de Shohei Imamura, Palma d'Or del Festival de Cannes de 1984. Aquest mateix any Josep Maria Fulquet va fer la traducció d'una novel·la de Mishima, *El mariner que va perdre la gràcia del mar*, a partir de la versió anglesa de John Nathan. En el cas de Yukio Mishima, l'existència de la traducció catalana és resultat de l'èxit de les traduccions d'aquest escriptor en llengües com ara l'anglès: 172; l'italià: 138; el francès: 99; l'alemany: 69; i l'espanyol: 66. Pel que fa a l'art escènic, tot i que les traduccions de teatre japonès es remunten al 1900, impulsades pels efectes de l'actuació aquest mateix any de l'actriu Sada Yacco a l'Exposició Universal de París, no s'escenifica una obra traduïda directament del japonès fins al 1985, quan el grup Teatreneu posa en escena a Barcelona tres peces de teatre *nô* modern de Mishima.

El català, que compta amb quatre traduccions d'obres de Mishima, se situa, en nombre de traduccions, per davant del lituà: una; l'islandès i l'eslovac: dues; i el serbi: tres. I al darrere immediat del finès i l'hongarès, amb 5;

del noruec, amb 7; del polonès, amb 9; del suec amb 10 i del grec amb 12. Aquest panorama de les traduccions del japonès al català comença a canviar amb l'entrada en escena, aquest nou mil·lenni, de nous traductors, gairebé els primers; un mèrit, en gran part, de la voluntat i l'esforç de la Facultat de Traducció i Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona, impulsora de l'estudi de la llengua japonesa des de l'any 1989.

Aquest article ha estat presentat el 30 de setembre de 2009 a Casa Àsia, Barcelona, en l'acte del Dia del Traductor.

[Consulteu arxiu adjunt](#)

